

חיי שרה - תפילת אליעזר, משה, ושלמה

השיחה: לקוטי שיחות חלק כ', שיחה ג' לפרשת חיי-שרה • siha.beiyoune@loubavitch.fr

(ב) האם אפשר בכלל להשוות את אליעזר **עבד** אברהם, למשה-רבינו אבי הנביאים, ולשלמה המלך החכם מכל האדם?! ומכל זה מובן, שאין לומר שתפילת שלושת אנשים אלה נענתה מיידית מפני מעלתם **האישית** של אנשים אלה. אלא, התפילה נענתה בעיקר מפני תוכן חשיבות **התפילה** עצמה שהם נשאו. אלא, שיש להבין: מה כל-כך מיוחד בשלושת התפילות האלה?!

מקור 2:

כדי להבין המעלה בכך שהאדם נענה מיידית בתפילתו, נתעכב על שני הלכות בספר הרמב"ם, בפרק ז' מהלכות תשובה:

הלכה ו': "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה... התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאו לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד..."

הלכה ז': "כמה מעולה מעלת התשובה: אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל.. צועק (מתפלל להקב"ה) ואינו נענה, והיום הוא מודבק בשכינה, ...צועק ונענה מיד".

לכאורה, מהו החילוק בין שני הלכות צמודות אלה? האם הרמב"ם אינו חוזר על אותם דברים בערך, במעלת התשובה? אכן, כשמדייקים בלשונות, רואים שמדובר כאן על שני דרגות בעבודת התשובה: בהלכה ו' מדובר על אדם "**שמתקרב**" עד שנהיה "**קרוב** וידיד" להקב"ה; משא"כ בהלכה ז', שמדובר על אדם "**שמדבק**" בהקב"ה. ולכן, דווקא הוא "צועק ונענה מיד".

ביאור העניין: הטעם לכך שישנן תפילות שאינן נענות מיד הוא מצד המרחק, כביכול, שיש בין הקב"ה לאדם המתפלל. ולכן, כשאדם **דבק** בקב"ה עד שאין, כביכול, כל מרחק (של זמן ומקום) ביניהם - תפילתו נענית **מיד**, ללא שום שהייה!

מקור 3:

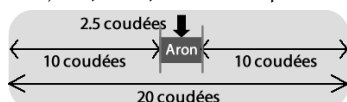
כשם שהדבר הוא כך בנוגע **לאדם** המתפלל (**שמהירות** המענה לתפילתו תלויה בעוצמת **דביקותו** בהקב"ה) - כך הוא בנוגע **לתוכן** התפילה עצמה: אם התפילה עוסקת בעניין שהוא מאוחד ומחובר, כביכול, עם הקב"ה - היא נענית **מיד**.

וזוהי הסיבה לכך שדוקא שלוש תפילות אלו נענו מיד - משום שהן עסקו בשלושה אופנים של גילוי אלוקות בעולם - בדרך של התאחדות: **בעולם**, **בבני-האדם** ו**בתורה**. וכפי שנבאר תיכף:

(א) תפילת שלמה המלך - התאחדות הקב"ה עם העולם

ההתאחדות הכי חזקה של הקב"ה עם העולם (המקום), הייתה בבית המקדש. שם הקב"ה התגלה עד כדי-כך שיכלו לראות **בעיני בשר** את ביטול המקום הגשמי לאלוקות שלמעלה מן המקום... וכמאמר חז"ל - "מקום הארון אינו מן המידה"⁵.

⁵ הארון עצמו תפס מקום של רוחב 2.5 אמות. כמו כן, הארון היה נמצא בדיוק באמצע קודש הקודשים שהיה רחב 20 אמות. ע"פ שכל, אם היו מודדים מצד ימין ושמאל של הארון, היה צריך למצוא 8.75 אמות לכל צד. בפועל, תמיד מצאו 10... ראו בפירוש שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות!" (איור המחשה למטה).

הערה למגיד השיעור: שיחה זו מיוסדת על התוועדות כ' מרחשון תשמ"ב. כדאי מאוד לעיין בהנחת התוועדות, ובמיוחד עבור שיחה זו, מכיון שכמה הוראות בעבודת ה' הוסברו בהתוועדות זו, בעוד בשיחה עצמה - כמעט ולא הובאה הוראה, לכאורה. הנחת התוועדות והקלטתה (באודיו ווידאו) נמצאים במדור 'הוספות' של האתר, וכדאי לעיין בהם. ותן לחכם ויחכם עוד.

הקדמה:

בפרשתנו, מסופר איך אחרי מיתת שרה אמנו, אברהם אבינו של את אליעזר עבדו לעיר חרן, כדי לקחת משם אשה (ממשפחתו של אברהם) עבור בנו יצחק - שלא היה יכול לצאת מארץ-ישראל.

אברהם אבינו ברח את אליעזר בכך, שהקב"ה "ישלח מלאכו" לפניו, כדי להכין לו הדרך להצליח במילוי שליחות זו¹. ואכן, לאליעזר קרו ניסים יוצאים מן הכלל במהלך כל שליחותו: הדרך "קפצה לו", והוא הגיע באותו היום שיצא לדרך! רבקה יצאה אליו בדיוק כשהוא הגיע! בתואל ניסה לעכב השידוך? בא מלאך והמיתו מיד... וכו' וכו'.

בשיעור זה נתעכב על חלק אחד בסיפור שליחות זו: התפילה שנשא אליעזר כשהגיע לעיר חרן, ליד באר המים, כדי שיעזור לו הקב"ה למצוא את האישה. בתפילה זו, הוא נתן לעצמו סימן: אם ימצא נערה אשר יאמר לה "הֲטִי נָא כֶּדָּךְ וְאַשְׁתֶּךָ", והיא תאמר "שְׁתֵּה, וְגַם גְּמַלְיָךְ אֲשָׁקֶה" (סימן מובהק של חסד) - זה סימן שהיא היא האישה הנכונה.

הוא לא הספיק לסיים את תפילתו זאת (!) ומיד רבקה הגיעה, והיא עמדה בסימן שנתן, וענתה לו - שגם הוא ישתה וגם גמליו ישתו...

כדי להבין מעלת תפילתו של אליעזר שנענתה **מיידית**, נלמד בשיעור זה מדרש, בו רבי שמעון בר יוחאי מתעכב על שלשה אנשים בהיסטוריה היהודית, וביניהם - אליעזר - שזכו שתפילתם נענתה מיד! וכמובן, נוציא מכל זה הוראה בעבודת ה', בחיי היום-יום.

מקור 1:

במדרש רבה על פרשתנו, מובא מאמר מרבי שמעון בר יוחאי:

"שלושה הם נענו במענה פיהם (נענו מיידית על תפילתם): אליעזר עבדו של אברהם, ומשה, ושלמה [המלך]. אליעזר - "וַיְהִי הוּא טָרֵם כְּלָה לְדָבָר, וְהִנֵּה רַבְקָה יֹצֵאת" (חיי שרה כד, טו), משה - דכתיב "וַיְהִי כְכֹלְתוֹ לְדָבָר אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה וּגו'"² (קרח טז, לא), שלמה - דכתיב "וּכְכֹלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהַתְפַּלֵּל יְהִיאֵשׁ יְרֵדָה מֵהַשָּׁמַיִם וּגו'"³ (דברי-הימים ב ז, א).

והנה, בספר "נזר הקודש"⁴ שואל כמה שאלות על מדרש זה:

(א) למה אליעזר נענה עוד לפני שסיים את תפילתו, בעוד משה ושלמה המלך נענו רק אחרי **סיומו** את תפילתם?

¹ וכפי שלמדנו בלקו"ש חכ"ה חיי-שרה ב', על החילוק בין "ישלח מלאכו לפניך" או "ישלח מלאכו אתך". "לפניך" פירושו שהמלאך יסדר את הבעיות לפני שהן מגיעות, ולא רק שעוזר לו "אתך" - כשהבעיות כבר הגיעו.

² היה זה במהלך מחלוקת קורח ועדתו נגד משה, כשחרף כל מאמצי משה רבינו לסדר את העניין - קורח "המשיך במחלוקתו". ואז, משה ביקש שהקב"ה "יברא בריאה" חדשה, ויפתח את פי הארץ, כדי להעניש קורח ועדתו. ואכן, הספיק רק לסיים תפילתו, ומיד "ותפתח האדמה את פיה ותבלע את קורח..."

³ היה זה במהלך תוכנית בית המקדש הראשון. שלמה המלך נשא אז כמה תפילות כדי שהקב"ה יוריד את האש מן השמים על המזבח, סימן לזה שאכן הקב"ה מסכים להכניס את שכינתו בתוך בית המקדש, וכפי שנרחיב לקמן.

⁴ ספר של פירושים על מדרש רבה. נתחבר ע"י הרב יחיאל מיכל בן עוזיאל, בעיר יעסניץ בגרמניה, בשנת 5479 (1719).

מקור 6:

ביאור הדבר: מהותו של מתן-תורה היא נתינת כוח מהקב"ה כדי לבטל ה"גזירה"⁹ ולחבר את ה"עליונים" עם ה"תחתונים".

הנה חיבור זה נעשה לראשונה בעולם בנישואי יצחק ורבקה: מכיון שיצחק היה בבחינת "עליונים" (הוא היה בנו של אברהם; נימול לשמונה ימים; ולאחר העקדה אף נעשה "עולה תמימה" להקב"ה ועד כדי-כך שלא היה יכול לצאת מארץ-ישראל¹⁰) -

ואילו רבקה הייתה בבחינת "תחתונים" (היא הייתה בת בתואל ואחות לבן הידועים כרשעים...; היא נולדה בפדן ארם, מקום של עבודה זרה עצומה...) - ובכל זאת, אליעזר חיבר אותם עד שיצחק נשא את רבקה לאשה ("ודבק באשתו והיו לבשר אחד").

מעשה זה של האבות, היווה "סימן לבנים" - כדי שגם הם יצליחו בהמשך, לחבר "עליונים" ו"תחתונים" על-ידי התורה.

מקור 7:

זוהי הסיבה לכך שתפילתו של אליעזר נענתה "טרם כלה לדבר", שלא כשתי תפילות האחרות שנענו לאחר התפילה:

בשני אופני הגילוי וההתאחדות האחרים (הנבואה ובית המקדש), האחדות נוצרת בין שני דברים נפרדים - ולכן אחדות זו יכולה להיפסק עם הזמן. משא"כ התורה, היא מודבקת עם הקב"ה מעצם מהותה ("אורייתא וקוב"ה כולא חד").

ולכן, תפילת אליעזר הקשורה לתורה, נענתה באופן "מודבק" - עד שאי-אפשר להפריד בין התפילה למענה... היא כבר נענתה!

מקור 8: העמקה על עניין "מהירות" המענה והשפעה

והנה, בתורת החסידות מבואר על הפסוק בתהלים "השלח אַמְרָתוּ אֶרֶץ, עַד מְהֵרָה יְרוּץ דְבָרוֹ", שרמוזים בזה שני סוגי השפעה: סוג ראשון המגיע לאט ובהדרגה ("השלח אַמְרָתוּ אֶרֶץ"), וסוג שני שמגיע "מְהֵרָה", ודולג כל סדר ההשתלשלות.

ועפ"ז מבואר, שהטעם לכך ששלושה תפילות אלו נענו מיד, הוא משום שהם הגיעו בתפילות לאור האלוקי שלמעלה מהשתלשלות, אור הממשיך את סוג השפעה של "עד מְהֵרָה יְרוּץ דְבָרוֹ" - מכיון שרק מצד האור שלמעלה מהשתלשלות שורת אחדות גמורה בין העולם ובין האלוקות.

והטעם לכך שתפילת אליעזר נענתה יותר מהר - מכיון שהייתה קשורה ליצחק אבינו, שעניינו "גבורות" מלשון "תגבורת החיות"¹¹, ולכן, גם מענה תפילתו הגיע יותר מהר, ב"תגבורת"!

הוראה בעבודת ה' מהשיחה דידן - עיין בהערה¹².

⁹ לפני מתן תורה, הייתה גזירה שהעליונים לא יוכלו לרדת לתחתונים, והתחתונים לא יוכלו לעלות לעליונים. ובשפה פשוטה: הייתה גזירה שאי אפשר לקחת משהו רוחני ולהפוך אותו למושג גשמי, ואי אפשר גם לקחת חפץ גשמי ולעשות מזה חפץ רוחני, חפץ של קדושה. כל זה השתנה במתן תורה.

¹⁰ רש"י בתחילת פרשת תולדות: "אמר לו [הקב"ה ליצחק]: אל תרד מצרימה שאתה עולה תמימה, ואין חוצה לארץ כדאי לך". אין לו מה לעשות שם...

¹¹ ולא כמו שחושבים בפשט, ש"גבורה" פירושה להמעיט בהשפעה... ואכ"מ.

¹² חוץ מההוראה המובנת מפנים השיחה, שאם רוצים שתפילותינו ייענו מיד, יש צורך להידיבק יותר להקב"ה! - הנה בהתוועדות עליה מבוססת שיחה דידן, (כ"ף מרחשון תשמ"ב), הובאו כמה הוראות. ואחת מהן באות ז' של ההנחה:

"כאשר יהודי יודע ומרגיש שהוא נמצא בגלות, חושך כפול ומכופל... יכול הוא לחשוב: כיצד יוכל למלא את תפקידו ושליחותו בעולם, ובפרט כאשר תובעים ממנו שיהיה בשמחה?! הנה לא זו בלבד שאין לו מה להתפעל מכללות ירידת הגלות, בידעו שכאשר מתפלל להקב"ה הרי הוא נענה תיכף ומיד, אלא יתירה מזו: בהיותו יורשו של אברהם, בדוגמת אליעזר "עבד אברהם", הרי הוא נענה באופן ד"טרם כלה לדבר". וזקוקים רק ל"אצבע קטנה" שלו, היינו, שיתחיל להתפלל כו', ואז הוא נענה 'טרם כלה לדבר'." עיי"ש בארוכה בהתוועדות.

ועיי"ש גם בלקו"ש חכ"ה חיי-שרה ב', כשמתנהגים כמו אליעזר - (א) להיות "עבד" ללא שום מציאות; (ב) מתפללים - הקב"ה מבטיח שנצליח בשליחותנו! עיי"ש.

וזה בדיוק היה תוכן תפילת שלמה המלך: בספר מלכים⁶ מסופר בארוכה איך בשעת חנוכת בית-המקדש הראשון, שלמה אמר כך להקב"ה: "בְּנֵה בְּנֵיתִי בֵּית לַךְ מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים - בְּנֵיתִי לְךָ, הַקֵּב הַה, מְקוֹם בּו תּוּכַל לִשְׁכּוֹן לְעַד!"

שלמה אף התפלא על העובדה ש"הַשְּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשְּׁמַיִם" (כל העולמות העליונים) לא יכלְלוֹךְ, ודווקא "בְּפִית הַזֶּה אָשֶׁר בְּנֵיתִי", דווקא בבית-המקדש הגשמי - הקב"ה שורה בפועל! ובהמשך לזה, שלמה התפלל להקב"ה שהאש תרד מן השמים.

מכיון שתפילתו עסקה בנושא התאחדות והתדבקות הקב"ה עם העולם, לכן תפילתו נענתה מיד, והאש ירדה מן השמים!

מקור 4:

(ב) תפילת משה רבינו - התאחדות הקב"ה עם בני האדם

ההתאחדות הכי חזקה של הקב"ה עם בני האדם, היא דווקא באמצעות הנבואה - בה הקב"ה מתגלה לאדם ומתאחד אתו, כדברי הנביא עמוס, שהקב"ה "גִּלְהָ סוּדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים".

ואכן, הרמב"ם כותב, שזהו "מיסודי הדת, לידע שהאל מנבא את בני האדם", ושע"י גילוי הנבואה, הנביא מתאחד ומְדַבֵּק עם הקב"ה, עד ש'נהפך לאיש אחר'⁷ - שהקב"ה מתלבש בו.

הנה, תפילת משה רבינו עסקה בדיוק בנקודה זו: במענה לקורח ועדתו שטענו שמשה מינה את אהרן וכו' מדעתו, ולא באמצעות נבואתו - משה ענה להם, והתפלל כך להקב"ה:

"בָּזָאת תִּדְעוּן, כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה (המינויים השונים) - כִּי לֹא מְלַבִּי!... וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא ה' וּפְצָתָה הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם... [ועיי"ז] וַיִּדְעֶתֶם כִּי נֶאֱצַו הָאֱלֹהִים הָאֵלֶּה אֶת ה'!"

תכלית תפילתו הייתה להוכיח שהקב"ה מתאחד עם בני האדם דרך הנבואה, ושדווקא ב"מינויי הכהונה" שעשה - הוא "שלוחו" של הקב"ה, כמותו ממש! הוא דבוק לגמרי להקב"ה.

מכיון שתפילתו עסקה בנושא התאחדות והתדבקות הקב"ה עם בני האדם, לכן תפילתו זו נענתה מיד, והארץ נפתחה!

מקור 5:

(ג) תפילת אליעזר - התאחדות הקב"ה עם התורה

[לכאורה: איך אליעזר קשור בכלל להתאחדות ה'תורה?]

הנה, אודות סיפור אליעזר בפרשתנו, רש"י מביא מאמר זה: "יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום, מתורתן של בנים"⁸.

בחסידות מבואר על מאמר זה, שישנו קשר מהותי ותוכני בין "שיחתן של עבדי אבות", שהוא מקור ל"תורתן של בנים":

עד כדי כך, ש"שיחתן של עבדי אבות" בכלל (בחומש בראשית), ונישואי יצחק ורבקה בפרט - היוו בסיס לנתינת התורה בהמשך לעם ישראל ("תורתן של בנים"). ולכן סיפור זה מובא בתורה באריכות גדולה, מכיון שהוא הבסיס לכל התורה!

⁶ רוב פרטי סיפור חנוכת בית המקדש נמצאים בספר "מלכים". אמנם, חלק מפרטי הסיפור (כמו הפרט שנענה מיידית שלמדנו במדרש בתחילת השיעור) מסופרים רק בדברי-הימים, ספר שכתב יותר מאוחר ע"י עזרא הסופר ונחמיה.

⁷ רמב"ם הלכות יסודי התורה ז, א: "...ובעת שתנוח עליו (על הנביא) הרוח, תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים 'אישים', ויהפך לאיש אחר, ויבין בדעתו שאינו כמות שהיה אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים".

⁸ הדבר נלמד מכך שהתורה חוזרת פעמיים על סיפור הניסים בדרוכו של אליעזר: פעם אחת כשהם קורים, ופעם שניה כשהוא מספר אותם לבתואל... והרי ידוע עד כמה נזהרת התורה לדייק בכל אות, ומ"תג" אחד בתורה ניתן ללמוד המון הלכות... אלא ש"יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים".